

**ПАМ'ЯТЬ ТА ІНТУЇЦІЯ ЯК СУТНІСНІ ОЗНАКИ
КОРДОЦЕНТРИЗМУ У ЗБІРЦІ АНАТОЛІЯ ДНІСТРОВОГО
«СПОСТЕРЕЖЕННЯ»**

Автор статті аналізує збірку Анатолія Дністрового «Спостереження» (1999, 2002) крізь призму кордоцентризму. Системний підхід до особливостей феномена «серце», що входить у поняття «кордоцентризм», надав можливість визначити його сутнісні ознаки у збірці, серед яких пам'ять та інтуїція найбільш представлені.

Ключові слова: *поетика, сутність, серце, кордоцентризм, пам'ять, інтуїція.*

*Принести в поезію // Хочу щось нове,
До того не знане, // З глибин добуте.
Шукаю в народі // Яскравого слова,
Щоб віршем натхненним // йому вернути...
Григорій Чубай*

Нашу дослідницьку увагу в рамках мотивів та образів привернула одна з перших збірок Анатолія Дністрового «Спостереження» (1999), які характеризують підвищену увагу автора до проблеми визначення сутності та умов розвитку гармонійної особистості з урахуванням її морально-духовних цінностей та принципів. Підвищена увага науковців до проблеми формування цілісної людини, до її духовно-моральних цінностей та орієнтирів є основною думкою не тільки аналізованої збірки, а й творчості поета зокрема.

У рамках означеної актуальності розкриваються особливості феномена «серце», що входить у поняття «кордоцентризм» (Д. Чижевський), а, отже, – до більш широкого використання цього терміна у «філософії серця» П. Юркевича, що лягло в основу національної філософії, й зосібна, не проминуло повз філософа, поета, прозаїка Анатолія Дністрового (в даному аспекті нами вже була досліджена його рання поетична збірка «На смерть Клію» (1999) [4]). Отже, мета нашої розвідки полягає у системній інтерпретації поетики збірки Анатолія Дністрового «Спостереження» в аспекті кордоцентричного принципу відображення, що зумовлює й відповідні завдання:

визначити сутнісні ознаки кордоцентризму (використовуючи матеріал робіт Н. Бількевич) та практично застосувати їх до збірки.

«Спостереження» – третя поетична збірка українського письменника Анатолія Дністрового, яка вийшла у самвидаві (видавництво «Нова дегенерація», Київ, 1999), накладом близько 100 примірників. Збірка була практично недоступною для читача – окремі екземпляри є в приватних колекціях і центральних бібліотеках. А вже виправлена, більшим накладом, ця збірка побачила світ у 2002 році (бібліотека альманаху «Кальміус», видавництво «Норд-Прес», Донецьк; власне, збірку цього видання ми й досліджували [2]).

Перша частина збірки витримана у ключі силабо-тоніки, а друга, більша, представлена верлібром. Критика по-різному трактує цю збірку, наразі висловлюються різні думки щодо захоплення автором середньовічною містикою, теологією, апофатичними текстами, що проявляються через «негативні» категорії: смерть, зупинка часу, завмирання, порожнеча.

Апофатичні тенденції у поезії Дністрового побудовані здебільшого на інтонації траурності, панахидності тощо. Відповідно, гумор та сміх залишилися поза межами текстів вже з перших сторінок збірки:

Миттєвостей прощальні голоси
Уже відходять. Засинає втома.
А мешканці Гоморри і Содома
Не знають блиску божої коси [2, 5].

Але варто відзначити те, що такий апофатизм не надто яскраво проявлений у збірці, оскільки названі категорії (смерть, зупинка часу, завмирання, порожнеча) глибоко нівелюються релігійними доктринами про суть і дію Бога, що сприймаються як божественне одкровення. Водночас сутнісні ознаки кордоцентризму визначаються повсякчас з орієнтацією на божественну суть: «Вуаль Господня, як густий туман» [2, 8]; «І вимовлять Твоє ім'я, коли // гарячий попіл випалить очниці» [2, 8] тощо. Присутність у текстах «негативних» категорій не перекриває водночас оптимізму, скерованості в майбутнє, віру в найкраще, намагання керувати власною *волею*, що присутня, наче неминуча доля, у поколінні автора:

в час коли рух покидає близьке
очі їх вірять у каменя тиху безмовність
очі їх пружаються бачать оте що реальне
що для розсудку природне
а значить можливе [2, 27].

«Те, чого не існує, чи інакше кажучи, метафізика відсутності в художній літературі має свою поетику з усталеною системою вічних поетичних образів: нескінченність, невидимість, недосяжність, неосяжність, відкритість.

З погляду апофатики, – це все негативні риси, те, чого нема. В теології – це присутність Бога через його відсутність, у літературних текстах – це присутність сенсу, глибинно прихована або вербально неоприсутнена. І власне такий текст покликаний породити в читача відчуття того, чого нема, з тим, щоб змінити його, збагатити. Завдяки такому рецепційному досвіду відбувається преображення чи перетворення негачії, ніщо, в естетично позитивний читацький досвід» – стверджує М. Зубрицька [3, 67] по відношенню до апофатичних текстів.

З теологією автора означаються й *первинні моральні принципи*. Наголошуючи на них, автор означає роль тогочасної людини, яка повинна якось жити між двома протилежностями: проголошеним принципом «бути самим собою» (індивідуалізм) та існуючими вимогами суспільства «бути як всі» (конформізм), що призводить до «роздвоєності свідомості», до «дуалізму» внутрішнього світу людини:

холоне кров
холоне
в оселі демонів у сховищі нечистім
де люди в целофанових торбинках
чекають часу щоби народитись
аби спалити все пустити з димом
їх заплановані гріхи досягнуть неба
і тріщина розколе вічну твердь [2, 32];
це той самий шлях тільки врізнобіч
де в силі своїй протилежності однакові
де світло й темрява
наче сестри які посварилися [2, 37].

Вирішення проблеми збереження індивідуальної неповторності особистості, яка залишається собою, незважаючи на свої «соціальні ролі» та зовнішні обставини, життєво необхідно для кожної людини. Серце у кожної людини різне, а, отже, й думки, вчинки, дії тощо також різні. Покоління дев'яностих же змушували триматися «однієї лінії», і первинні моральні принципи іноді використовували для скеровування суспільно залежних людей:

Повітря пахне смертю. Дітлахи
втішаються над втіхами дорослих
і в темряві тихесенько наосліп
в собі пробуджують чужі гріхи [2, 5],

але кара Господня наздожене будь-кого за скоєний гріх. Наприклад, глибоке філософське значення несе вірш «Слово до народженого», де поєднується кілька сутнісних ознак кордоцентризму – *пам'ять* та *інтуїція*. Навіть назва

вже налагоджує читача на дуалізм сприйняття: «слово» – біблійне «першим було Слово», що прокладає інтуїтивно шлях до справжності, реальності:

в час коли слідом за снігом народи
зникнуть у мареві
поглядіві непідвладнім
зникнуть у фільтрах Господніх
залишивши тишу
що приналежна до іншого виміру смерті [2, 29].

А «до народженого» – як пам'ять про події, що відбувалися (тобто, народжений – вже народився, а не народжується):

каменем
в них набрякає скорбота
через століття омила сльозами Адама
часом дискретна а часом чуттєва як хлопчик
котрий обпікся вогнем
граючись у Прометея
ти вже належиш до простору й часу [2, 28].

Історична пам'ять підтримується часом та рухом – процесом розвитку, «внаслідок якого відбувається зміна якості предмета, явища, перехід від одного якісного стану до іншого, вищого»; «способом існування матерії, що полягає в безперервній зміні всього суцього та виявляється у безпосередній єдності перервності й неперервності простору і часу» – так трактується у філософії [5]. Власне, історична пам'ять не існувала б без руху, оскільки статика не давала б розвитку та змін взагалі. Назагал, у збірці «Спостереження» у більшість поезій втілено поняття руху. Наприклад, рух суспільний метафорично може зображатися в образі ріки, яка вже динамічна, рухлива, і навіть її можлива «снодійність» «дихає» вільними життями:

Ріка в цей час напружено-спокійна
і дихає її душа снодійна
життями, що позбавились оман [2, 8];
або ж духовний рух:
небесні диктофони
збирають звуки плотського життя
і зрима наростає у словах
по вінця
виливається назовні [2, 21],

де, ймовірноше, «небесні диктофони» – «вуха» Господні, які все можуть почути, а, отже, «збирають» наші гріхи; а те, що ми бачимо, накопичується у свідомості й народжується у слові – «виливається назовні».

Час, як філософська категорія, «вочевидь, є невід’ємним атрибутом світу, він почався із народженням світу й зникне, коли світ добіжить кінця» [6]. У спеціальній теорії відносності час «сприймається як частина єдиного простору-часу і, отже, не може не змінюватися при його перетвореннях». Таким чином, час без руху не дає ніякого розвитку, не змінює простір, не змінює суспільство, людські дії за таких умов стають автоматичними, позбавленими сенсу:

Дош тут – як звичка, а час – як ошпарений.
В тінь одягається ратуша. Смерть
очі жінкам закриває, де згаяний
вік проминання застиг, ніби твердь [2, 14].

Зрозуміло, що *інтуїція* може бути багатозначним терміном: це й несвідоме відчуття істини, передбачення подій, здогади, зрештою, фактично «шосте чуття» тощо. У контексті кордоцентризму, за спостереженнями Є. Барана [1], в Анатолія Дністрового зустрічаються усі філософські поняття, якими «зараз модно оперувати». І повністю погоджуємося з критиком в тому, що поет «вбачає єдиний вихід: лякати людину» [1]. Задля цього митець часто застосовує в межах інтуїції страх:

Книжки, роки... В буттєвій круговерті
прозріння прошепоче: ми заперті
у самоті невидимих шпарин [2, 15];
і бути сприйнятим
бо тоді повіриш у свою присутність [2, 25];
Ти там і тут, як двійко близнюків,
які – врзнобіч, мов сліпі осколки.

В тілах чужих, Іванка чи Миколки,
продовжують судьбу твоїх шляхів [2, 19].

Щодо інтуїції, то навіть назва поезії може втілювати відповідне поняття: «Передчуття» [2, 20]: «із більмами омани на очах / на дотик хочуть істину пізнати» тощо.

Отже, попередньо виявивши у збірці Анатолія Дністрового «На смерть Клію» (1999) проявлення таких сутнісних характеристик кордоцентризму як *пам’ять, совість, воля* [4], дане дослідження означило превалювання у збірці «Спостереження» (друку 2002 року) – *пам’ять та інтуїцію*. Як бачимо, характер громадянської позиції митця, його художнє бачення дійсності та історичної перспективи у невеличкому зрізі часу залишили його на стійкій позиції щодо *історичної пам’яті*, одночасно «рухаючи уперед» та змінюючи позиції щодо *совісті, волі та інтуїції*.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

Баран Є. Анатолій Дністровий: Між страхом і вірою / Літературно-мистецький альманах Число 1-2 (9-10) 2000 / Євген Баран / [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.kalmiyus.h1.ru/nomer4/recenz/baran1.shtml>

Дністровий Анатолій. Спостереження. Поезії / Анатолій Дністровий. – Бібліотека альманаху «Кальміюс». – Донецьк : Норд-Прес / Видавнича агенція «OST», 2002. – 44 с.

Зубрицька М. Апофатика тексту та її рецепція / Марія Зубрицька // *Studia Methodologica*: альманах / упоряд. І. В. Папуша. – Тернопіль: ТНПУ, 2008. – Вип. 24 : Новітня теорія літератури і проблеми літературної антропології. – С. 64–68.

Кудряшова О. Ідеї кордоцентризму в збірці Анатолія Дністрового «На смерть Клію» // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Серія літературознавство / За ред. д. ф. н., проф. М. П. Ткачука. – Вип. 39. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2014. – С. 117–121.

Рух / [Електронний ресурс] / Матеріал з Вікіпедії // Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Рух>

Час / [Електронний ресурс] // Матеріал з Вікіпедії // Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Час>

09.10.2014 р.

Кудряшова О. В.,

ПАМ'ЯТЬ И ИНТУИЦИЯ КАК СУЩНОСТНЫЕ ПРИЗНАКИ КОРДОЦЕНТРИЗМА В СБОРНИКЕ АНАТОЛИЯ ДНИСТРОВОВОГО «НАБЛЮДЕНИЕ»

Автор статьи анализирует сборник Анатолия Днистрового «Наблюдение» (1999, 2002) через призму кордоцентризма. Системный подход к особенностям феномена «сердце», который входит в понятие «кордоцентризм», дал возможность определить его сущностные признаки в сборнике, среди которых память и интуиция наиболее представлены.

Ключевые слова: *поэтика, сущностные признаки, сердце, кордоцентризм, память, интуиция.*

**MEMORY AND INTUITION AS ESSENTIAL FEATURES OF
CARDIOCENTRISM IN ANATOLIY DNISTROVYY'S COLLECTION
OF POEMS "OBSERVATIONS"**

The author of the article analyzes the collection of poems "Observations" (1999, 2000) by Anatoliy Dnistrovyy through the lens of cardiocentrism. Systematic approach to the peculiarities of the phenomenon "heart" – a part of the notion of "cardiocentrism" – enables definition of its essential features in the collection of poems in which memory and intuition are most indicative.

Key words: *poetics, essence, heart, cardiocentrism, memory, intuition.*

УДК: 811.124'373.821

Ластовець М. Ю., асп.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

**ЛАТИНСЬКОМОВНА ПОЕМА «CUPIDO SEU AMOR ALATUS»
ІЛАРІОНА ЯРОШЕВИЦЬКОГО ЯК ЛІТЕРАТУРНА
ПАМ'ЯТКА XVII СТ.**

У статті розглядається латинськомовна поема XVIII ст. «Cupido seu amor alatus» Іларіона Ярошевицького. Розкрито зміст поеми у контексті естетики бароко. Проаналізовано особливості побудови поетичного діалогу та його ключових мотивів.

Ключові слова: *латинськомовна поема, Іларіон Ярошевицький, Купідон, Йоасаф.*

Одним із сучасних напрямків вітчизняної класичної філології є дослідження барокового латинськомовного періоду в Україні. Цей період цікавий, насамперед, тим, що латинська мова, яка спочатку була на теренах сучасної України інструментом полеміки з релігійними опонентами, стала мовою поетичної творчості більшості українських поетів. Одним із таких поетів був Іларіон Ярошевицький. **Об'єктом** нашого дослідження є латинськомовна поезія в Україні поч. XVIII століття. **Предметом** дослідження є поема «*Cupido seu amor alatus*» Іларіона Ярошевицького.

Сучасний стан філологічних досліджень свідчить про увагу вчених до періоду функціонування латинськомовної літератури в Україні, проте поета Іларіона Ярошевицького залишається, повною мірою, в тіні інших поетів. Можливо, це можна пояснити невеликим творчим доробком поета,